

Uriël Schuurs (a) & Huub van den Bergh (b)

(a) Cito

(b) Universiteit Utrecht

Contact: Uriel.Schuurs@cito.nl

h.vandenbergh@uu.nl

Veranderingen in het centrale examen Nederlands en de mening van docenten

1. Inleiding

Het zal de docenten van examenklassen havo en vwo niet ontgaan zijn: het centrale examen Nederlands voor vwo en havo is in 2015 ingrijpend veranderd. In plaats van een lange tekst met vragen en een samenvattingstekst krijgen de leerlingen nu één lange tekst en meerdere korte teksten met vragen. De grote samenvatting is uit het examen verdwenen. Bovendien moest het examen vwo moeilijker, om het meer onderscheidend te maken van het havo-examen. In het kielzog daarvan bevat het huidige vwo-examen enkele nieuwe, moeilijkere vraagtypen. Tot slot hebben in 2015 fouten in de spelling en in de zinsbouw geen rol gespeeld in de beoordeling.

In onze presentatie schetsen we een beeld van de veranderingen en de redenen die achter deze veranderingen steken. Bovendien presenteren we de resultaten van een enquête onder vwo-docenten die het examenwerk hebben moeten nakijken.

2. Toelichting op de veranderingen in het examen

In 2015 zijn er drie veranderingen doorgevoerd in het examen vwo. Deze kunnen als volgt worden samengevat:

1. *een langer examen*

Er is voor gekozen om meer teksten en meer vragen in het examen op te nemen. Er zijn veel aanwijzingen voor dat een groter aantal teksten een belangrijk probleem bij leestoetsen vermindert, namelijk ‘de tekstspecificiteit’: hoe meer teksten, hoe betrouwbaarder de toets meet (zie o.a. Keenan, Betjemann & Olson 2008; Land 2008). Ook een groter aantal vragen leidt doorgaans tot een grotere betrouwbaarheid en een groter onderscheidend vermogen van een toets.

2. *een moeilijker examen*

In opdracht van het College voor Toetsen en Examens (CvTE) is een examen gemaakt dat inhoudelijk recht doet aan het voorgeschreven Meijerinkniveau 4. Zo heeft een groter aantal vragen betrekking op de vergelijking van twee teksten, iets wat in de toekomstige examens structureel vaker zal gebeuren. Ook bevat het huidige vwo-examen nieuwe en moeilijkere vraagtypen, waaronder vragen die betrekking hebben op de gehele argumentatie en samenvattingsvragen.

3. *beoordeling alleen gebaseerd op leesvaardigheid*

Wellicht de meest opvallende verandering (en in elk geval de verandering die het meest de kranten heeft gehaald) is dat fouten in de spelling en de formulering in 2015 niet in de beoordeling van leesvaardigheid zijn betrokken.

3. Verslag van de enquête

Om een indruk te krijgen van de mening van docenten over de nieuwe examenopzet, is docenten Nederlands in het vwo gevraagd om een korte enquête in te vullen. In totaal hebben 611 docenten de enquête aangeboden gekregen. Daarvan hebben 446 docenten de vragenlijst ook daadwerkelijk ingevuld (i.e. een respons van 73%). Van deze groep hebben 271 mensen (61%) bovendien gebruikgemaakt van de mogelijkheid om extra opmerkingen te maken. Beide percentages duiden op een hoge mate van betrokkenheid van de docenten Nederlands bij het examen. In deze paragraaf geven we de belangrijkste enquêteresultaten weer; in de volgende paragraaf vatten we enkele tendensen in de antwoorden op de open vragen samen.

Bij veranderingen in het examen is het van belang om de relatie tussen onderwijs en toetsing te bewaken. De enquêteresultaten laten zien dat 59% van de respondenten vindt dat het examen 'voldoende' tot 'goed' aan de eisen uit de syllabus beantwoordt; 73% vindt de inhoudelijke aansluiting bij het onderwijs 'voldoende' tot 'goed'.

Het examen is langer gemaakt. 52% van de respondenten blijkt tevreden over het aantal teksten dat als uitgangsmateriaal gebruikt wordt; 48% vindt het aantal teksten te groot en 46% vindt het aantal vragen te groot. Tegelijkertijd wordt het onderscheidend vermogen van het examen door 54% van de docenten nog als onvoldoende ervaren.

Het examen is bovendien moeilijker gemaakt. 57% van de respondenten betitelt het examen als 'moeilijk' en 20% vindt het zelfs 'te moeilijk'. 78% vindt dat het beoordelingsmodel bij de meeste vragen voldoende houvast biedt. Wel maakt 96% bij de correctie wel eens gebruik van de algemene en de vakspecifieke regels. 57% vindt de correctievoorschriften te weinig gedetailleerd. Maar liefst 94% gebruikt altijd het verslag van *Levende Talen* bij de correctie.

Voor zover de vrees bestaat dat het examen te moeilijk is doordat het taalgebruik in de opgaven niet duidelijk zou zijn: 71% van de docenten vindt het taalgebruik in de vragen voldoende duidelijk. 56% van de respondenten is tevreden met de huidige verhouding gesloten-open vragen, 26% zou liever meer gesloten vragen hebben en 18% wil juist meer open vragen hebben.

84% van de respondenten vindt de nieuwe examenopzet (meer teksten, meer vragen, geen samenvatting) ‘geschikt’ tot ‘zeer geschikt’. Over de samenvattingsvragen als vervanger van de geleide samenvatting zijn de meningen iets meer verdeeld: 77% vindt dit nieuwe type vraag ‘geschikt’; 23% vindt ze ‘ongeschikt’. Vragen die de structuur van argumentatie betreffen, vallen meer in de smaak: 91% vindt het aandeel van deze vragen goed of ziet zelfs graag meer van dit soort vragen; 5% vindt dat het examen te veel van dit soort vragen bevat.

4. Samenvatting van responses op de open vraag

De responses op de open vraag bij Nederlands vwo hebben voor het overgrote deel betrekking op onderstaande vijf aspecten:

1. *lengte en moeilijkheidsgraad van het examen*

Uit de losse opmerkingen blijkt, net zoals uit de enquêteresultaten, dat veel docenten het examen te lang vinden: het examen bevat naar hun mening te veel vragen en te veel teksten. Met name het vaker wisselen naar een ander onderwerp zou te veel vergen van de leerlingen. Kennelijk wordt de examenverlenging door de respondenten niet gezien als het aangewezen middel om het onderscheidend vermogen van het examen te verbeteren.

2. *onduidelijkheid bij open vragen*

Docenten vragen om meer duiding bij de antwoorden die niet goed gerekend moeten worden. Sommigen bepleiten een correctiemodel met meer detaillering, anderen bepleiten juist een cv dat opener is en ruimte biedt om meer antwoorden goed te rekenen.

3. *het geringe aantal argumentatieve vragen*

Met name argumentatieschema's die blijkens het oefenexamen meer gewicht zouden krijgen, waren te weinig vertegenwoordigd. Ook andersoortige vragen met betrekking tot argumentatie zouden vaker opgenomen moeten worden.

4. *het onderscheidend vermogen van het examen*

Het examen zou te weinig onderscheid maken tussen de goede en de minder goede leerlingen. Met name zou het voor de excellente leerling niet mogelijk zijn om een buitengewoon hoog cijfer (hoger dan 8.5) te behalen. Meer in het algemeen is men teleurgesteld over de lage N-term die is vastgesteld: men constateert dat de uitslag beduidend lager is dan men zou hebben verwacht op grond van de eigen inschat-

ting en het gemiddelde cijfer voor de schoolexamens. Ook vragen velen zich af wie de N-term eigenlijk vaststelt en waarom die over jaren heen zo fluctueert.

5. *het bonuspunt bij antwoorden binnen de maximum antwoordlengte*

Een aantal docenten vindt het onterecht dat leerlingen bonuspunten kunnen verdienen door een beknopt antwoord te geven en daardoor binnen het maximum aantal woorden te blijven. Men bepleit afschaffing van deze regel.

Verder is door een klein aantal docenten ($n < 10$) opgemerkt dat spelling en formulevaardigheid ook beoordeeld zouden moeten worden in een centraal examen Nederlands. Daar staan enkele docenten tegenover die juist opmerken het goed te vinden dat spelling en formuleren geen rol van belang meer spelen in het correctievoorschrift.

Aan het als derde (*weinig argumentatieve vragen*) en als vijfde genoemde bezwaar (*bonuspunt*) wordt met ingang van 2016 tegemoet gekomen: er komen meer argumentatieve vragen in de examens en het bonuspunt zal worden afgeschaft (zie ook de Septembermededelingen 2015). Punt 2 (*onduidelijkheid bij open vragen*) en punt 4 (*onderscheidend vermogen*) vormen een constant punt van zorg dat voortdurend op de agenda van de vaststellingscommissie van het CvTE staat. Het eerste punt (*de lengte van het examen*) zal worden geagendeerd in de vaststellingscommissie. Interventie door de staatssecretaris van OCW heeft er intussen voor gezorgd dat correctheid in spelling en formulering in 2016 weer een integraal onderdeel zal vormen van het afsluitende leesexamen Nederlands.

Referenties

- Keenan, J.M., R.S. Betjemann & R.K. Olson (2008). "Reading comprehension tests vary in the skills they assess: Differential dependence on decoding and oral comprehension". In: *Scientific Studies of Reading*, 12 (3), p. 281-300.
- Land, J. (2008). *Zwakke Lezers, Sterke teksten. Effecten van tekst- en lezerskenmerken op het tekstbegrip en de tekstwaardering van VMBO-leerlingen*. Haarlem: Stichting Lezen.